

HARAM:

TİCÂRET HAYATINDA HELAL HARAM BİLİNCİ!

YAZAR: ALİ AYKAÇ

لَا يَبِيعُ فِي سُوقِنَا إِلَّا مَنْ قَدْ تَفَقَّهَ فِي الدِّينِ

“Bizim çarşımızda ancak dini bilen kimseler satış yapsın.”

Hazret-i Ömer *radiyallâhu anh*

WhatsApp İletişim

Ali AYKAÇ, İmam-Hatib, İSTANBUL
aliaykac.com

iletişim : **(0)541-934 3778**

telegram : **t.me/vaazarsivi**

facebook.com/**groups/vaazarsivi**

Tüm içeriklerin **ticârî maksatla** kısmen ya da tamamen izinsiz kopyalanması, çoğaltılması, kullanılması, yayınlanması ve dağıtılması kesinlikle yasak olup kul hakkını ihlâl eder. Ayrıca bu yasağa uymayanlar hakkında 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca telif hakları üzerinden yasal işlem yapılacaktır.

Ticârî maksat olmadan izinsiz çoğaltılması, kullanılması, yayınlanması ve dağıtılmasında herhangi bir sorun yoktur.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Pek Aziz ve Muhterem Müslümanlar,

Dinimiz İslam’da, Allah Teâlâ’nın hoşnut ve razı olduğu bütün söz, fiil ve davranışlar ibadet kapsamına girmektedir. Bir Müslümanın diğer bir Müslümana zarar veren bir şeyi yoldan kaldırması, ona tebessümde bulunması, geçtiği yoldaki bir arızayı gidermesi, yükünü sırtına alamayan bir kardeşine yardımda bulunması, araca binemeyen hasta, yaşlı ve muhtaç kimseye yardımcı olması velhâsıl bunun gibi yalnızca Allah rızasını gözettiği iyi niyetleri o kimseye ibadet sevabı kazandırır.

Aynı şekilde bir Müslümanın rızkını helâl yoldan elde etmesi, İslâmî kurallara uygun olarak ticaretini helâl daire sınırları içerisinde meşru şekilde yapması da o Müslümana ibadet sevabı kazandırır. Kısaca hayatımızın her alanına temas edip her alanda vâir olan İslâm, doğru ve temiz yapıldıktan sonra; ticareti de ibadet olarak değerlendirmiştir.

Hazret-i Ömer *radiyallâhu anh* bir kimsenin methedildiği gördüğü zaman, o methedene, üç şeyi sorarmış: “Hiç sen onunla; komşuluk, yolculuk veya ticâret yaptın mı?” Soruyu sorduğu muhatabı üçünü de yapmadığını söyleyince: “Zannedersem, sen onun camide Kur’ân okurken başını salladığını gördün!” dedi. Adamın da: “Evet, yâ Ömer! Benim gördüğüm öyle idi.” ifâdesi üzerine Hazret-i Ömer *radiyallâhu anh*: “O zaman onu methetme! Zîrâ ihlâs, kulun boynunda değildir.” buyurmuştur.

Burada Hazret-i Ömer *radiyallâhu anh*’ın verdiği ölçü, zahire aldanmamaktır. Görüldüğü gibi ticaret, ferdin iç dünyasını dışa yansıtır. Yani ferdin iç alemi nasılsa ticareti de öyledir.

Peygamber Efendimiz *sallâllâhu aleyhi ve sellem* zaman zaman Medîne pazarına gider, orada alış-veriş ve ticaret yapan insanlar üzerinde izlenimde bulunur, onlarla sohbet ederdi. Bir defasında Peygamber Efendimiz *sallâllâhu aleyhi ve sellem*, buğday satan bir

adama rastladı. Satıcıya: **“Nasıl satıyorsun?”** diye sordu. Adam da kendince işini, gücünü anlattı. O esnada Peygamber Efendimiz *sallâllâhu aleyhi ve sellem*’e: **“Elini onun (buğdayın) içine daldır!”** diye vahiy ile işaret edildi. Peygamber Efendimiz *sallâllâhu aleyhi ve sellem* elini daldırdı ve **buğdayın ıslak olduğunu** gördü. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz *sallâllâhu aleyhi ve sellem* **“İnsanların görmesi için ıslak olanı üst tarafına koysaydın ya! Bizi aldatan bizden değildir.”**¹ buyurdu.

Allah Teâlâ Muttaffîfîn Suresi 1-6. âyet-i kerîmelerinde şöyle buyurmaktadır:

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

“Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay hâline! Onlar, insanlardan ölçerek bir şey aldıkları zaman (haklarını) tam olarak alırlar. Fakat kendileri, onlara ölçekle yahut tartıyla bir şey verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar. Onlar, büyük bir günde diriltileceklerini (düşünmüyor ya da hesap vereceklerini) sanmıyorlar mı? İşte o gün bütün insanlar, (hesap vermek üzere) âlemlerin Rabbinin (manevi) huzurunda duracaklar.”

Peygamber Efendimiz *sallâllâhu aleyhi ve sellem*, **“Dürüst ve güvenilir tüccâr, peygamberler, siddîklar (dosdoğru kimseler) ve şehitlerle beraberdir.”**² buyurmuştur.

Müslümanın yaptığı ticarete veya alış-verişte açık sözlü, şeffaf ve dürüst olması kendisinin en önemli ahlak ilkesi olması gerekir.

Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’deki çeşitli ayetlerde Müslümanın ticari işlerinde başvurması gereken ahlaki sorumluluklara dikkat çekmiş ve yapacağı ticarete de **ihsan**ın olması vurgusunu yapmıştır.

¹ Müslim, İman, 164

² Tirmizî, Büyû’, 4.

Cumâ Sûresi 10. âyet-i kerimesinde şöyle buyuruyor:

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ
وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

***“Namaz kılınıncı artık yeryüzüne dağılın ve Allah’ın
lütfundan nasibinizi arayın. Allah’ı çok zikredin ki
kurtuluşa eresiniz.”³***

Meşhur müfessir İbn Kesîr, bu ayetin tefsirinde ***“Allah’ı çokça zikredin.”*** vurgusunu şöyle tefsir eder: ***“Satarken, satın alırken, alırken veya verirken Allah’ı o kadar anıp hatırlayın ki, bu meşguliyetleriniz sizlere ahiretin menfaatlerini unutturmasın.”⁴***

Yaşadığımız bu hayatı kendine has değerler sistemi ile şekillendirmiş olan dinimiz İslâm’ın, vahiyle düzenleyip kontrol altına aldığı alanlardan birisi de ticaret hayatıdır. **Müslümanın helâl ve meşru bir ticaret yapabilmesi için ticaret ahlâkını yani haramı ve helâli öğrenmesi şarttır.**

Hazret-i Ömer *radiyallâhu anh* şöyle buyurmuştur:

لَا يَبِيعُ فِي سُوقِنَا إِلَّا مَنْ قَدْ تَفَقَّهَ فِي الدِّينِ

“Bizim çarşımızda ancak dini bilen kimseler satış yapsın.”⁵

Bu sebeple ticaretle uğraşan Müslümanın mutlaka İslâm’ın ticaret alanına dair hükümlerini bilmesi gerekmektedir. İbn Abidin farz-ı ayn ilimleri sayarken şöyle bahseder: ***“Meslek erbabına ve bir şeylerle meşgul olan herkese, o mevzudaki haramdan kaçınabilmesi için onunla ilgili ilmi ve ona terettüp eden ahkâmı öğrenmesi farzdır.”***

³ Cum’a, 62/10.

⁴ İbn Kesîr, Tefsîru’l-Kur’âni’l-azîm, VIII, 148

⁵ Tirmizî, Vitri, 21.

Yapacağımız ticaretler bizleri, Allah'ı anmaktan, zikretmekten ve O'na ibadet etmekten alıkoymamalıdır. Cenâb-ı Hak Nûr Suresi 37 ve 38. âyet-i kerîmeler de şöyle buyuruyor:

رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا
تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ
وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

“Ticaretin de satımın da kendilerini Allah'ı anmaktan, namazı hakkıyla kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyamadığı, gözlerin ve gönüllerin dehşetle sarsılacağı bir günden korkan kişiler; anarlar ki, Allah kendilerini, yaptıklarından daha güzeli ile ödüllendirsin, daha fazlasını da lütfundan versin. Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır.”

Bu şekilde ticâret yapanlar, bir başka âyet-i kerimede buyrulan ***“ticâreten lentebûr”*** (aslâ zarara uğramayan bir kazanç) sırrını yaşıyan, yâni gerçek ticâretten nasîb alanlar zümresindendir.

Cenâb-ı Hak Fâtır Suresi 29. âyet-i kerîme de şöyle buyuruyor:

إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ
تِجَارَةً لَّن تَبُورَ لِيُؤْفِيَهُمْ أَجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ

“Allah'ın kitabını okuyanlar, namazı özenle kılanlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan başkaları için gizli açık harcayanlar, asla zararla sonuçlanmayacak bir ticaret umabilirler. Zira Allah karşılıklarını tam olarak ödediği gibi lütfundan onlara fazlasını da verir. O çok bağışlayıcıdır, şükürün karşılığını bol bol verir.”

Öte yandan Peygamber Efendimiz *sallâllâhu aleyhi ve sellem* **“Rızkın onda dokuzu ticarettedir.”** ⁶ buyurmuştur. Rızkımızı ticarete veyahut da alış-verişte ararken Peygamber Efendimiz *sallâllâhu aleyhi ve sellem*’in şu hadîs-i şerifi hepimiz için bir ölçü olmalıdır: **“Dünya malı, tatlı ve çekicidir. Kim onu tok gözlü bir şekilde alırsa o mal bereketlenir. Kim de onu açgözlülük ve ihtirasla alırsa bereketi kaybolur.”**

Müslüman yaptığı ticaretin hakkını vermeli; hatalı, kusurlu mal satmamalı, işine yalanı ve yemini karıştırmamalıdır. Ticari maksatla veya başka maksatla yalan söylemek, yalan yere yemin etmek, Allah’ın yüce adını onun haram kıldığı hususlarda kullanmak, basit menfaatler için insanları **“vallahî, billahî, tallahî”** diyerek, Allah’ın adı ile aldatmak büyük günahlardandır.

Allah Teâlâ Âl-i İmrân Sûresi 77. âyet-i kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

“Doğrusu Allah’a karşı verdikleri sözü ve yeminleri az bir menfaat karşılığında değiştirenler var ya; işte onlar öteki dünyanın nimetlerinden faydalanamayacaklardır. Allah kıyamet günü onlarla ne konuşacak ne yüzlerine bakacak ne de onları günahlarından arındıracaktır. Onlar için acıklı bir azap vardır.”

Maalesef ki Müslümanlar olarak **gün geçtikçe helal kazanç, haramdan uzak durma duyarlılığımız yitiriliyor.** Bu kişilere göre kazandığının helâl olup/olmaması önemli olmayıp o kişi için sadece kazanması önemlidir. Oysa şu unutulmamalıdır ki, **İslam’ın ticari ilişkilerdeki temel gayesi ne şekilde olursa olsun veya ne pahasına olursa olsun kazanmak değil; helal-haram hassasiyeti**

⁶ Münâvî, Feyzü’l-kadîr, III, 244.

olan, kardeşlik hukukuna riâyet eden, merhametten ödün vermeyen ve adaleti gözeten Müslüman bir birey topluluğu oluşturabilmektir.

Kur’ân-ı Kerîm, iki tarafın kalp hoşnutluğu ile cereyan etmesi gereken ticari faaliyetin dışındaki muameleleri haram saymakta ve **“Mallarınızı aranızda bâtil yoluyla yemeyin!..”** buyurmaktadır.

Âyet-i kerîme şöyledir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً
عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

“Ey îmân edenler, mallarınızı aranızda bâtil (harâm) yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yaptığınız ticaret müstesnadır. (Meşru olmayan yollarla birbirilerinizin mallarını yiyerek) kendi kendinizi helâke götürmeyin. Şüphesiz, Allah size karşı çok merhametlidir. Ve her kim de haddi aşır, zulmen böyle bir şey yaparsa (bilsin ki, biz) onu (âhirette, müstahak olduğu üzere) ateşe (cehenneme) atacağız. Bu (nu yapmak), Allah’a kolaydır.”⁷

Bu tehlikelerden korunmak, **dinimiz İslâm’ın** tayin ettiği **ticaret kaideleri içinde kalmakla olur.**

Her Müslüman, rızkını meşru yollardan kazanmakla mükellef; meşru yerlere sarfetmeye de mecburdur. **Kâmil kıvama gelmiş bir Müslüman, dünya ticaretini devam ettirirken daha büyük olan âhîret kazancını ihmâl etmemelidir.**

Hazret-i Ömer *radıyallâhu anh* şöyle söylüyor: **“Bir kimsenin kıldığı namaza, tuttuğu oruca bakmayınız. Konuştuğunda doğru söylüyor mu, kendisine bir şey emânet edildiğinde emânete riâyet ediyor mu, dünya ile meşgul olurken helâl haram gözetiyor mu, ona bakınız.”**⁸

⁷ Nisâ, 4/29.

⁸ Münâvî, Feyzü’l-kadîr, III, 244.

Bir gece vaktiydi. Hazret-i Ömer *radiyallâhu anh* devamlı yaptığı üzere Medine sokaklarını gezmekteydi ki, bir an durakladı. Bir evin önünden geçmekte olduğu anda içeriden gelen sesler dikkatini çekmişti. Bir anne, kızına: “**Kızım, yarın satacağımız süte biraz su kat!**” demektedir. Kız ise: “**Anneciğim, halife süte su karıştırılmasını yasaklamadı mı?**” dedi. Anne, kızının sert çıkarak: “**Kızım, gecenin bu saatinde halife süte su kattığımızı nereden bilecek?**” dedi. Gönlü Allah sevgisi ve korkusu ile dipdiri olan kız, şu cevabı verdi: “**Anneciğim! Halife görmüyor diyelim, Allah da mı görmüyor?..**” dedi.

Allah muhabbeti ve korkusuyla dolu temiz bir gönle sahip olan bu nezihe kızın cevabı, Hazret-i Ömer *radiyallâhu anh* son derece memnun etti ve duygulandı. Hazret-i Ömer *radiyallâhu anh* o kızı daha sonra oğlu Âsım’a gelin olarak aldı. Bu gelinin kızından ise **Beşinci Halife olarak zikredilen meşhûr Ömer ibn-i Abdülazîz radiyallâhu anh** doğdu.

Cenâb-ı Hak, bizleri ve ticaret ehl-i kardeşlerimizi; elinden, dilinden Müslümanların zarar görmediği, selâmette olduğu ve istifade ettiği, vatan ve milletimiz için hayırlı kimselerden eylesin!

Rabbim yapacağınız tüm ticâretleri hayırlı ve bereketli kılsın!

Kazandığınız meblâları yine kendi rızasına uygun yerlerde harcayabilmeyi sizlere nâsib ve müyesser eylesin!

(Âmin!..)

وَعَاخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، **الفاتحه**